

А. І. Омельченко

orcid.org/0009-0006-3199-9373

аспірант кафедри морського та митного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПІДВОДНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Вступ. Підводна культурна спадщина є важливою частиною історичного культурного надбання сучасної людської цивілізації. З удосконаленням технічних засобів зростають можливості її вивчення та отримання даних про важливі та відомі історичні й культурні події, а вони, у свою чергу, стають базисом для нових відкриттів, доповнюють раніше отримані знання. Об'єкти підводної культурної спадщини є особливими містками, що поєднують людство з минулим, дбайливе ставлення до них – обов'язок усіх, хто має можливість занурюватися у глибини морів та океанів. Втрата будь-якої з таких археологічних пам'яток може призвести до значних прогалин у відомостях про історичні події, а поширюване колекціонування веде до вилучення важливих артефактів з історичного контексту, може спотворювати їх сприйняття чи ставати причиною повної втрати. Правовий режим об'єктів підводної культурної спадщини визначається міжнародними угодами та національними законодавствами, всесвітній механізм їх охорони створено відповідно до Конвенції ЮНЕСКО про охорону підводної культурної спадщини 2001 року (UNESCO, 2001) (далі – Конвенція 2001 р.), а система публічного адміністрування охоплює міжнародний (усесвітній і регіональний) та національний компоненти.

Окремі аспекти правового режиму підводної культурної спадщини, зокрема на національному рівні, а також питання публічного адміністрування у сфері морської діяльності порушуються у роботах Т. Аверочкіної, Є. Архипової, В. Гаверського, С. Дромгул, Т. Кара-Васильєвої, О. Клевчук, Б. Кормича, О. Краснікової, З. Лінь, Т. Мазур, К. Марчиняк, І. Мишак, М. Міщенко, Я. Морозової, А. Овсяник, М. Папагеоргіу, М. Погорецького, М. Цуцкірідзе, Х. Чжун та інших. При цьому, проблематика формування дієвої системи публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини та її окремих складників у цих розробках досліджується лише оглядово, що обумовлює обрання метою цієї статті вироблення, на основі кращих практик управління та міжнародних стандартів, пропозицій щодо створення такої системи з визначенням форм та методів адміністрування режиму підводного культурного надбання на глобальному, регіональному та національному рівнях з урахуванням специфіки особливих правових режимів, що можуть діяти на територіях окремих країн або їх регіонів.

Зважаючи на різноманітність підходів до категорії «публічне адміністрування» у вітчизняній правовій науці, а також характер діяльності, що спрямована на підводну культурну спадщину, цю статтю буде базовано на т.зв. «широкому» підході до визначення цієї категорії, як різноманітності усіх видів керуючих імперативних впливів на суспільні відносини як всередині держав, так й на наддержавному рівні, відповідно до домовленостей на якому (міжнародних стандартів, зафіксованих у міжнародних угодах), формується механізм реалізації відповідних норм у окремих державах або їх регіональних та інших об'єднаннях. Таким впливом охоплюється також й безпосереднє управління об'єктами підводної культурної спадщини, яке, на наше переконання, є комплексною діяльністю, спрямованою на збереження такого об'єкта (відповідно до норм Конвенції 2001 р. у стані *in situ*), його вивчення, визначення можливостей використання [наприклад, з метою проведення підводних екскурсій, створення музеїв (UN News, 2008), навчальних центрів (UNESCO, 2021)], координацію з зацікавленими суб'єктами, зокрема науковими установами, транспортними організаціями, туристичними агенціями тощо.

Загальні засади публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини закріплено у Конвенції ООН з морського права 1982 р. (UN, 1982) (далі – Конвенція 1982 р.) та Кон-

венції 2001 р. У цих документах особливу увагу приділено преференційним правам держави а) походження, б) культурного походження, або в) історичного та археологічного походження знайдених артефактів (ст. 149 Конвенції 1982 р.), а також спеціально відзначається, що положення Конвенції 2001 р. не шкодять правам, юрисдикції та обов'язкам держав за міжнародним правом, включаючи Конвенцію 1982 р. Отже сформована у 1982 р. система публічного адміністрування діяльності у морських просторах залишається незмінною, а нормами Конвенції 2001 р. її деталізовано щодо підводної культурної спадщини. У якості прикладу зазначеної деталізації слід навести ст. 6 Конвенції 2001 р. щодо, зокрема, регіонального співробітництва у збереженні підводної культурної спадщини. Відповідно до цієї статті може бути реалізований не згаданий у ст.ст. 122 та 123 Конвенції 1982 р. напрям співробітництва держав, розташованих на узбережжі замкнених або напівзамкнених морів. Для багатьох держав світу зазначені міжнародні інструменти є діючими, завдяки чому на теперішній час створено систему правових норм, якими встановлено правовий режим підводної культурної спадщини та сформовано декілька рівнів його публічного адміністрування. Поряд із цим, до визнаних недоліків конвенцій 1982 та 2001 рр. належить відсутність ефективного механізму контролю за дотриманням їх норм; спірність окремих питань здійснення юрисдикції та підтвердження зв'язку зі знайденими об'єктами, особливо що стосується тих країн, які не приєдналися до цих угод; загальність норм про консультації стосовно робіт навколо окремих об'єктів. Тож, незважаючи на наявність певного правового захисту, підводні археологічні та історичні об'єкти продовжують знищуватися, пошкоджуватися через промислову діяльність та інтенсивну експлуатацію рибних ресурсів, розграбовуватися або використовуватися з незаконною комерційною метою, ставати предметом терористичних загроз і захоплень. При цьому цілковито ігнорується шкода, яка спричиняється через це людству та науці.

1. Глобальний рівень. На всесвітньому рівні правовий базис системи адміністрування та охорони об'єктів підводного культурного надбання представлений згаданими міжнародними угодами 1982 р. та 2001 р. Відповідно до їх стандартів (мінімальних вимог, що можуть бути посилені державами) формуються відповідні регіональні та національні системи, а суб'єктами виступають провідні міжнародні інституції. Так, Генеральна Асамблея ООН у своїх щорічних резолюціях щодо океанів та морського права закликає усі держави співробітничати безпосередньо або через компетентні міжнародні органи у вжитті заходів із захисту та збереження об'єктів археологічного та історичного характеру, що знайдені у морі, відповідно до Конвенції 1982 р. (General Assembly, 2011; General Assembly, 2019; General Assembly, 2022).

ЮНЕСКО, розробивши та прийнявши Конвенцію 2001 р., створила всесвітній базис охорони підводного культурного надбання, а Нарада її держав-учасниць (The Meeting of States Parties) та Консультативний науково-технічний орган (The Scientific and Technical Advisory Body) співробітничать з акредитованими неурядовими організаціями, діяльність яких пов'язана зі сферою застосування Конвенції, у т.ч. з представниками держав, які не є її учасницями [ст. 2 Правил процедури наради держав-учасниць Конвенції про охорону підводної культурної спадщини (UNESCO, 2019a), ст. 1 Статуту Консультативного науково-технічного органу Наради держав-учасниць Конвенції про охорону підводної культурної спадщини (UNESCO, 2019b)]. Така форма співробітництва та поєднання зусиль, спрямованих на формування ефективного механізму адміністрування режиму захисту та збереження підводного культурного надбання, має велике значення, оскільки ці організації працюють безпосередньо на місцях та зі спеціалізованими національними агенціями. Крім того, у 2008 р. Міжурядовою океанографічною комісією (автономний орган, що функціонує у рамках ЮНЕСКО) було видано документ ІОС/ЕС-XLI/2 Annex 7 «Відносини з програмами ЮНЕСКО, пов'язаними з морськими науками» (ІОС Secretariat, 2008) та відзначено, що морські наукові дослідження і обміни знаннями відіграють найважливішу роль для реалізації норм Конвенції 2001 р. і розвитку підводної археології. У зв'язку з цим внесок Міжурядової океанографічної комісії може мати актуальний характер щодо питань обміну інформацією у контексті механізму міжнародного співробітництва у рамках Конвенції 2001 р., моніторингу стану навколишнього середовища, питань збереження та відновлення, проведення досліджень та отримання відповідних дозволів, а також передачі морської технології у таких сферах як геофізика та інженерні науки у якості додатку до підводної археології.

Міжнародний комітет з підводної культурної спадщини (International Committee on the Underwater Cultural Heritage, ICUCH), будучи міжнародною неурядовою організацією, сприяє зміцненню міжнародного співробітництва з питань захисту та управління підводною культурною спадщиною. До складу комітету належать міжнародні експерти з підводної культурної спадщини, які представляють п'ять географічних регіонів, визначених ЮНЕСКО (Африка, арабські країни, Азія та Тихий океан, Європа та Північна Америка, Латинська Америка та Карибський басейн). Роль цієї організації у створенні правового базису сучасного режиму підводної культурної спадщини важко переоцінити: саме нею було розроблено Статут для керівництва управлінням та захистом підводних культурних ресурсів, що набув поширення як Міжнародна хартія з охорони та управління підводною культурною спадщиною 1996 р. Статус цього документа було підтверджено у 2001 р. з його включенням у якості додатку до Конвенції 2001 р., і перетворенням на стандартний посібник з етики та практики управління підводною культурною спадщиною в усьому світі (ICOMOS, 1996; ICOMOS, n.d).

Глобальний рівень адміністрування отримує прояв також у діяльності у Міжнародному районі морського дна (далі – Район), археологічною цінністю якого було обґрунтовано необхідність розробки міжнародної угоди щодо охорони підводної культурної спадщини у 1995 р. (UNESCO Secretariat, 1995) Статті 11 та 12 Конвенції 2001 р. регламентують режим охорони підводної культурної спадщини у Районі та покладають на держави-учасниці відповідальність за її охорону у цьому морському просторі, визначають необхідність повідомлення Генерального директора ЮНЕСКО та Генерального секретаря Міжнародного органу з морського дна (далі – Орган) про виявлення культурної спадщини або намір здійснювати діяльність, спрямовану на підводну культурну спадщину, розташовану у Районі. У свою чергу, Генеральний директор ЮНЕСКО, за участі зацікавлених держав та Органу, призначає координуючу державу для проведення консультацій щодо найбільш ефективних способів охорони підводної культурної спадщини Району. Таким чином, створений відповідно до Конвенції 1982 р. Орган, має бути лише повідомлений про знахідки та запрошується прийняти участь у консультаціях. При цьому, його участь у деяких випадках може бути значнішою через те, що умовою здійснення діяльності у Районі є укладання угоди з Органом, а відповідні історичні артефакти можуть бути знайдені під час такої діяльності, що може поставити їх під загрозу.

2. Регіональний рівень. Співробітництво на регіональному рівні є класичною практикою вирішення актуальних проблем у сфері морської діяльності для певної географічної зони, що тримала назву морського регіоналізму. Саме у рамках окремих регіонів побудовано одну з найефективніших систем протидії субстандартному судноплавству – контроль держави порту, що бере свій початок з укладання Паризького меморандуму у 1982 р. (The Paris Memorandum of Understanding on Port State Control, 1982). У сфері визначення режиму підводної культурної спадщини у європейському регіоні діє Конвенція про охорону археологічної спадщини 1992 р. (Council of Europe, 1992), що передбачає ряд форм взаємодії на регіональному рівні: обмін елементами археологічної спадщини та інформацією про здійснювані дослідження (ст. 8), надання технічної і наукової допомоги шляхом обміну досвідом та експертами у сфері археологічної спадщини (ст. 12). Рекомендація Парламентської Асамблеї РЄ № 848(1972) «Про підводну культурну спадщину» (Parliamentary Assembly, 1978) акцентує увагу на питаннях вироблення єдиних концептуальних засад для держав Європи щодо збереження підводних культурних пам'яток, необхідності запровадження примусових заходів та збільшення фінансової підтримки для рятувальних розкопок, а також для ретельного наукового дослідження дійсно значущих місць. Зокрема Парламентська Асамблея рекомендувала: а) розробити Європейську конвенцію про підводну культурну спадщину, відкриту для підписання усіма державами-членами РЄ, а також усіма державами, що не є членами Європейської зони і мають морське узбережжя; б) домовитися про угоду між державами-членами про оголошення національних зон охорони культурного надбання до межі у 200 миль, якщо це обмеження відповідає географічним реаліям, як основи для впровадження запропонованої конвенції; в) заохочувати, у співпраці з ЮНЕСКО та Міжнародною радою музеїв, адміністрування імплементації майбутньої конвенції на регіональному рівні, за погодженням між державами, що межують з морем або частиною моря; г) висловити свою підтримку ство-

ренню Європейської групи з підводної археології, яка, серед іншого, могла б підготувати та підтримувати в актуальному стані серію європейських посібників (доповнених відповідним наочним матеріалом) щодо чинного законодавства та адміністративних правил стосовно підводної спадщини, підводних археологічних методів, основних процедур, яких слід дотримуватися під час виявлення знахідок. Але, незважаючи на прогресивний для свого часу характер цього документа, він не став базисом нової регіональної угоди, але став одним з допоміжних документів при розробці Конвенції 2001 р.

У європейському регіоні створено й менші за розміром інтеграційні регіональні утворення у сфері охорони підводної культурної спадщини. Це, зокрема, Робоча група з підводної культурної спадщини Комітету зі спадщини Балтійського регіону, який сприяє розвитку потенціалу культурної спадщини як стратегічного ресурсу для розвитку регіону Балтійського моря, а у напрямку охорони об'єктів підводного культурного надбання охоплює вивчення наслідків і можливого змісту регіональної угоди щодо захисту підводної культурної спадщини у Балтійському морі, що включає у себе заборону для громадян та суден втручатися в історичні уламки та археологічні споруди. Робоча група з питань прибережної культури та морської спадщини доповнює зазначену діяльність та має на меті поглиблення співпраці між органами влади щодо прибережної культури та її розвитку, а також привернення уваги до стратегій сталого використання прибережних територій з особливою увагою документуванню та презентації прибережної культури з точки зору досліджень і виставок (Baltic Region Heritage Committee).

У Балтійському регіоні, багатому на добре збережені об'єкти підводної культурної спадщини, упродовж 2017–2020 рр. здійснювався Проєкт BalticRIM, у результаті якого було розроблено загальнобалтійські принципи та національні практики для інтеграції морської культурної спадщини у морське просторове планування. Проєкт мав на меті зробити внесок у культуру сталого розвитку, де різноманітність і доступність морських пам'яток і ландшафтів сприятиме добробуту громадян і відвідувачів, а також підвищуватиме обізнаність і захист Балтійського моря. Остаточний звіт містив короткий опис правової та адміністративної ситуації та практики щодо управління такими об'єктами у країнах Балтійського моря. Крім того, у цій публікації розглядалася роль морського просторового планування у поточних ініціативах блакитного зростання у регіоні Чорного моря та розвитку перспектив, із зосередженням особливої уваги на питаннях туризму (Lehtimäki et al., 2020).

У рамках Ініціативи трьох морів (Three Seas Initiative), незважаючи на її переважне спрямування на реалізацію транспортних проєктів східної Європи, співробітництво у сфері управління підводною культурною спадщиною також має шанси на розвиток через обмін експертами, консультації, взаємні дослідницькі місії як у межах існуючих проєктів та організацій регіону, так й нових, наприклад із запрошенням фахівців з України, як партнера-учасника Ініціативи з 2022 р. (Kulbachnyi, 2022), а з вересня 2023 р. – її асоційованого партнера (Шевченко, 2023).

Наведені форми регіонального співробітництва є лише невеликою частиною численних європейських проєктів, спрямованих на адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини, але, незважаючи на значну увагу міжнародного співтовариства, створення правових механізмів протидії неправомірним діям щодо об'єктів підводної культурної спадщини, розширення співпраці різних за своїм правовим статусом суб'єктів з метою вироблення інноваційних підходів до організаційних охоронних механізмів, до проблем у сфері управління підводною культурною спадщиною досі належить недостатність синергії у сфері виявлення, дослідження та охорони археологічних цінностей. Цим актуалізується важливість регіональних зусиль щодо формування правового режиму підводної культурної спадщини, яка перебуває у морських просторах поза межами юрисдикції прибережних держав або у т.зв. «сірих зонах».

3. Національний рівень. Відповідно до Конвенції 2001 р., держави-учасниці на здійснення свого суверенітету мають виключне право регулювати та дозволяти діяльність, спрямовану на підводну культурну спадщину, у своїх внутрішніх водах, архіпелажних водах і територіальному морі (ст. 7). Цей основоположний принцип сучасного правового режиму прибереж-

них вод закріплює право на формування національної системи публічного адміністрування «діяльності, основним об'єктом якої є підводна культурна спадщина і яка прямо або опосередковано може порушити фізичний стан підводної культурної спадщини або може іншим чином завдати їй шкоди» (ст. 1 Конвенції 20001 р.). Встановлюючи правила для регулювання прибережними державами діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, в їх прилеглих та виключних економічних зонах, а також на континентальному шельфі, Конвенція 2001 р. надає їм відповідних повноважень у просторах поза державною територією, але у яких діють суверенні права та юрисдикція прибережної держави, передбачені Конвенцією 1982 р. Незважаючи на це, на теперішній час у деяких державах а) досі не сформовано якісну нормативну базу діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, та протидії діяльності, що може випадково впливати на підводну культурну спадщину, і може порушити фізичний стан підводної культурної спадщини або іншим чином завдати їй шкоди; б) не імплементовано норми міжнародних угод у сфері охорони археологічних артефактів, у т.ч. підводних; с) не створено якісного державного механізму реалізації прийнятих норм; або навіть d) відсутнє національне законодавство у сфері діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину. Причинами цьому можуть бути незацікавленість у створенні механізму захисту та збереження об'єктів підводної культурної спадщини, неухважність до історичних досліджень, а також опосередковане сприяння незаконним видам діяльності з такими об'єктами тощо. Для окремих держав актуальними залишаються правові проблеми, пов'язані з відсутністю контролю за вилученням підводних об'єктів, зокрема затонулих кораблів та літальних апаратів. Усе це, а також нові виклики та загрози, що виникають у зв'язку з воєнними ризиками та іншими надзвичайними умовами у взаєминах держав обумовлюють важливість та необхідність формування ефективної системи публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини, і, зокрема, повноцінної нормативної бази, що подолає відомі прогалини та створить надійну основу для захисту прав та інтересів держав у морських просторах.

Одним з прикладів, яким можна проілюструвати окремі з наведених недоліків національної правової бази у сфері визначення режиму підводної культурної спадщини, може стати відсутність порядку дослідження археологічних та історичних об'єктів культурної спадщини у прилеглий зоні України, про який зазначено у ст. 6 Закону від 6.12.2018 р. «Про прилеглу зону України» (Верховна Рада України, 2018), лише побіжна згадка про підводну культурну та/або археологічну спадщину у Законі України від 16.05.1995 р. «Про виключну (морську) економічну зону України» (Верховна Рада України, 1995) (ст.ст. 13, 14), а також відсутність законодавства, прийнятого на розвиток норм про режим підводної культурної спадщини законів України від 08.06.2000 р. «Про охорону культурної спадщини» (Верховна Рада України, 2000) та від 18.03.2004 р. «Про охорону археологічної спадщини» (Верховна Рада України, 2004).

Висновки. Сформована на теперішній час система публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини об'єднує три рівні: глобальний, регіональний та національний. Розглянуті форми та методи такого адміністрування засвідчили значне різноманіття, а також залучення до формування його правового та організаційного базису широкого кола наддержавних суб'єктів і охоплення відповідними роботами значної кількості держав. З метою вироблення специфічних принципів та алгоритмів охорони підводної культурної спадщини окремих приморських регіонів, а також діяльності, спрямованої на неї, створюються та функціонують регіональні організації та проекти. Національний рівень публічного адміністрування режиму підводної культурної спадщини, за умов визнання за прибережними державами встановлених Конвенцією ООН з морського права 1982 р. суверенітету, юрисдикції та суверенних прав у внутрішніх та архіпелажних водах, територіальному морі, прилеглий та виключній економічній зонах, на континентальному шельфі, все ще відрізняється прогальністю та, зокрема, в Україні потребує подальших нормотворчих робіт. Їх необхідність підсилена умовами триваючого воєнного конфлікту та важливості створення правового базису для повоєнного відновлення і захисту прав України у морських просторах і щодо об'єктів підводної археологічної, історичної та культурної спадщини в Азово-Чорноморській акваторії.

Література

- Верховна Рада України. (1995, 16 травня). Закон про виключну (морську) економічну зону України № 162/95-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
- Верховна Рада України. (2000, 8 червня). Закон про охорону культурної спадщини № 1805-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
- Верховна Рада України. (2004, 18 березня). Закон про охорону археологічної спадщини № 1626-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text>
- Верховна Рада України. (2018, 6 грудня). Закон про прилеглу зону України № 2641-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2641-19#Text>
- Шевченко, Т. (2023, 7 вересня). Україна та Молдова стали асоційованими партнерами Тримор'я: що це означає. *Час дії*. <http://surl.li/lfmtf>
- About BalticRIM. <http://surl.li/lfmsv>
- Baltic Region Heritage Committee. <https://cbss.org/cbss-bodies/other-bodies/baltic-region-heritage-committee/>
- Council of Europe. (1992). European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage, 1992. <https://rm.coe.int/168007bd25>
- General Assembly. (2011, December 24). Resolution 66/231. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmrw>
- General Assembly. (2019, December 10). Resolution 74/19. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmsa>
- General Assembly. (2022, December 30). Resolution 77/248. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmsd>
- ICOMOS. (1996). Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage. <http://surl.li/lfmsk>
- ICOMOS. (n.d). The ICOMOS International Committee on the Underwater Cultural Heritage (ICUCH). <https://icuch.icomos.org/icuch/>
- International Committee on the Underwater Cultural Heritage. <https://icuch.icomos.org>
- IOC Secretariat. (2008). IOC/EC-XLI/2 Annex 7. Relations with Marine-related Programmes of UNESCO. <http://surl.li/lfmsh>
- Kulbachnyi, O. (2022, June 21). Ukraine gains status of Three Seas Initiative partner-participant. *PGnews*. <http://surl.li/lfmtc>
- Lehtimäki, M., Tikkanen, S., & Tevali, R. (2020) (Eds.). Integrating Cultural Heritage into Maritime Spatial Planning in the BSR. Final publication of the Baltic Sea Region Integrated Maritime Cultural Heritage Management Project (BalticRIM) 2017-2020. <http://surl.li/lfmsy>
- Parliamentary Assembly. (1978). Recommendation 848 Underwater cultural heritage. <http://surl.li/lfmss>
- The Meeting of States Parties. <https://www.unesco.org/en/node/79774>
- The Paris Memorandum of Understanding on Port State Control, 1982. <http://surl.li/lfmns>
- The Scientific and Technical Advisory Body. <https://www.unesco.org/en/node/79775>
- Three Seas Initiative. <https://3seas.eu>
- UN. (1982). Convention on the Law of the Sea. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
- UN News. (2008). UNESCO backs plan to build underwater museum in Alexandria, Egypt. <http://surl.li/lfmrr>
- UNESCO. (2001). Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage. <https://icuch.icomos.org/unesco-convention/>
- UNESCO. (2019a). Rules of Procedure of the Meeting of States Parties to the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372668>
- UNESCO. (2019b). Statutes of the Scientific and Technical Advisory Body to the Meeting of States Parties to the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372669>
- UNESCO. (2021, January 20). UNESCO Chair on Underwater Cultural Heritage established at Alexandria University, Egypt. <http://surl.li/lfmrt>
- UNESCO Secretariat. (1995, March 23). Feasibility Study for the Drafting of a New Instrument for the Protection of the Underwater Cultural Heritage. Doc.146 EX/27. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000101285>

References

- Verkhovna Rada Ukrainy. (1995, 16 travnia). Zakon pro vykliuchnu (morsku) ekonomichnu zonu Ukrainy № 162/95-VR. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2000, 8 chervnia). Zakon pro okhoronu kulturnoi spadshchyny № 1805-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2004, 18 bereznia). Zakon pro okhoronu arkeolohichnoi spadshchyny № 1626-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2018, 6 hrudnia). Zakon pro prylehlu zonu Ukrainy № 2641-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2641-19#Text> [in Ukrainian].
- Shevchenko, T. (2023, 7 veresnia). Ukraina ta Moldova staly asotsiiovany my partneramy Trymoria: shcho tse oznachae. *Chas dii*. <http://surl.li/lfmtf> [in Ukrainian].
- About BalticRIM. <http://surl.li/lfmsv>
- Baltic Region Heritage Committee. <https://cbss.org/cbss-bodies/other-bodies/baltic-region-heritage-committee/>
- Council of Europe. (1992). European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage, 1992. <https://rm.coe.int/168007bd25>
- General Assembly. (2011, December 24). Resolution 66/231. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmrw>
- General Assembly. (2019, December 10). Resolution 74/19. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmsa>
- General Assembly. (2022, December 30). Resolution 77/248. Oceans and the law of the sea. <http://surl.li/lfmsd>
- ICOMOS. (1996). Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage. <http://surl.li/lfmsk>
- ICOMOS. (n.d). The ICOMOS International Committee on the Underwater Cultural Heritage (ICUCH). <https://icuch.icomos.org/icuch/>
- International Committee on the Underwater Cultural Heritage. <https://icuch.icomos.org>
- IOC Secretariat. (2008). IOC/EC-XLI/2 Annex 7. Relations with Marine-related Programmes of UNESCO. <http://surl.li/lfmsh>
- Kulbachnyi, O. (2022, June 21). Ukraine gains status of Three Seas Initiative partner-participant. *PGnews*. <http://surl.li/lfmtc>
- Lehtimäki, M., Tikkanen, S., & Tevali, R. (2020) (Eds.). Integrating Cultural Heritage into Maritime Spatial Planning in the BSR. Final publication of the Baltic Sea Region Integrated Maritime Cultural Heritage Management Project (BalticRIM) 2017-2020. <http://surl.li/lfmsy>
- Parliamentary Assembly. (1978). Recommendation 848 Underwater cultural heritage. <http://surl.li/lfmss>
- The Meeting of States Parties. <https://www.unesco.org/en/node/79774>
- The Paris Memorandum of Understanding on Port State Control, 1982. <http://surl.li/lfmsn>
- The Scientific and Technical Advisory Body. <https://www.unesco.org/en/node/79775>
- Three Seas Initiative. <https://3seas.eu>
- UN. (1982). Convention on the Law of the Sea. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
- UN News. (2008). UNESCO backs plan to build underwater museum in Alexandria, Egypt. <http://surl.li/lfmrr>
- UNESCO. (2001). Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage. <https://icuch.icomos.org/unesco-convention/>
- UNESCO. (2019a). Rules of Procedure of the Meeting of States Parties to the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372668>
- UNESCO. (2019b). Statutes of the Scientific and Technical Advisory Body to the Meeting of States Parties to the Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372669>
- UNESCO. (2021, January 20). UNESCO Chair on Underwater Cultural Heritage established at Alexandria University, Egypt. <http://surl.li/lfmrt>
- UNESCO Secretariat. (1995, March 23). Feasibility Study for the Drafting of a New Instrument for the Protection of the Underwater Cultural Heritage. Doc.146 EX/27. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000101285>

Анотація

Омельченко А. І. Публічне адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини. – Стаття.

У даній статті досліджено сучасний механізм публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини. Автором підтримано «широкий» підхід до категорії «публічне адміністрування» та його визначення як різноманіття усіх видів керуючих імперативних впливів на суспільні відносини як всередині держав, так й на наддержавному рівні. Виокремлено три рівні публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини: глобальний, регіональний та національний. Проаналізовано деякі форми та методи публічного адміністрування, що використовуються на кожному з них. Також визначено їх правовий базис. Акцентовано увагу на недоліках конвенцій з морського права 1982 р. та про охорону підводної культурної спадщини 2001 р. у зв'язку з відсутністю ефективного механізму контролю за дотриманням їх норм, спірністю окремих питань здійснення юрисдикції та підтвердження зв'язку держав з підводними знахідками. Це обумовлює занедбаність об'єктами підводної культурної спадщини значних руйнівних та протиправних впливів за цілковитого ігнорування шкоди, яка спричиняється людству та науці. При характеристиці регіонального рівня публічного адміністрування правового режиму підводної культурної спадщини звернено увагу на зусилля Європейського співтовариства у напрямку вироблення концептуальних підходів до формування нормативного базису та організаційних механізмів управління підводним археологічним та культурним надбанням. Також звернено увагу на субрегіональні тенденції у визначенні режиму та побудові охоронних механізмів підводної культурної спадщини у Балтійському регіоні та можливостях такої співпраці на рівні Ініціативи трьох морів, зокрема за участі України. Визначено основні недоліки національних законодавств щодо формування внутрішньодержавного правового режиму підводної культурної спадщини. Окреслено їх вірогідні причини. Проаналізовано законодавство України у сфері діяльності, спрямованої на підводну культурну спадщину, доведено його прогальність, незначний об'єм та визначено можливі напрями нормотворчих робіт.

Ключові слова: підводна культурна спадщина, міжнародна співпраця, регіональна співпраця, UNCLOS'82, Конвенція ЮНЕСКО 2001 р., юрисдикція, публічне адміністрування, правовий режим, морські простори.

Summary

Omelchenko A. I. Public administration of the legal regime of underwater cultural heritage. – Article.

The modern mechanism has been examined of public administration of the legal regime of underwater cultural heritage in this article. The author has supported a "broad" approach to the category of "public administration" and its definition as a variety of all types of governing imperative influences on social relations both within states and at the supranational level. The three levels have been marked out of public administration of the legal regime of underwater cultural heritage, they are: global, regional and national. Some forms and methods have been analyzed of public administration, that are used on each of them. Their legal basis has been also defined. The attention has been accented on the shortcomings of the Conventions on the Law of the Sea 1982 and on the Protection of underwater cultural heritage 2001, due to the lack of an effective mechanism for monitoring compliance with their norms, the controversy of the certain issues on implementation of jurisdiction and confirmation of the connection of states with underwater finds. This causes the objects of underwater cultural heritage are undergone significant destructive and illegal influences for the complete disregard of the harm, caused to humanity and science. When characterizing the regional level of public administration of the legal regime of underwater cultural heritage, the attention has been paid to the efforts of the European Community in the direction of developing conceptual approaches to the formation of a normative basis and organizational mechanisms of managing the underwater archaeological and cultural heritage. Also, the attention has been paid to the subregional trends in determining the regime and building the protection mechanisms of underwater cultural heritage in the Baltic region and opportunities for such cooperation at the level of the Three Seas Initiative, in particular with the participation of Ukraine. The main shortcomings have been determined of the national legislation on formation of an intrastate legal regime of underwater cultural heritage. Their probable causes have been outlined. The legislation of Ukraine has been analyzed in the sphere of activities, aimed at underwater cultural heritage, its progressiveness, the insignificant volume have been proved and the possible directions have been determined of rule-making work.

Key words: underwater cultural heritage, international cooperation, regional cooperation, UNCLOS'82, 2001 UNESCO Convention, jurisdiction, public administration, legal regime, maritime spaces.